

TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI (2018) TEMELİNDE HAZIRLANAN ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Hasan Hüseyin MUTLU¹, Üzeyir SÜĞÜMLÜ², Enes ÇİNPOLAT³

- 1 Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, hasanhuseyinmutlu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9082-709X.
- 2 Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, u.sugumlu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2135-5399.
- 3 Arş. Gör. Enes ÇİNPOLAT, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Araştırma Görevlisi, enescinpolat@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3411-4300.

Geliş Tarihi: 09.04.2019 Kabul Tarihi: 04.07.2019

Öz: Araştırma, 2018 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme ile metinlerin öğretime uygunluğu açılarından olumlu ve olumsuz yönlerinin öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Yeni oluşan bir durumun incelenmesi ve konunun güncel olması araştırmanın önemini göstermektedir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması (case study) ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda görev yapan ve çalışmaya gönüllü katılan 20 Türkçe öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmanın veri toplama aracı, yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla elde edilen veriler, MAXQDA 12 nitel veri analizi programına aktarılmış ve içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Türkçe öğretmenleri, ortaokul Türkçe ders kitaplarının ders hazırlığı açısından olumlu yönlerinin üzerinde, ders işleme süreci açısından olumlu ve olumsuz yönlerine ilişkin eşit düzeyde, ölçme ve değerlendirme açısından olumsuz yönlerinin üzerinde ve metinlerin öğretime uygunluğu açısından ise olumsuz yönlerinin üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir. Bu bağlamda ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık (bilgiye sınırlı erişim, yayınevi farklılığı, tek kaynağa bağlılık vb.), ders işleme süreci (benzer etkinliklerin olması, ders saati yetersizliği, yanlışlıkların olması, yaratıcılığı sınırlaması vb.), ölçme ve değerlendirme (soru yetersizliği, sınav sistemiyle uyumsuzluk, değerlendirme çeşitliliğinin yetersizliği vb.), metinlerin öğretime uygunluğu (metinlerin uzun olması, sınıf düzeyine uygun olmaması, dikkat çekici olmaması, metin çeşitliliğinin azlığı vb.) yönlerinden ortaya çıkan olumsuzluklarının giderilerek ders kitaplarının daha etkili ve verimli kullanılması sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul Türkçe ders kitabı, derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme, metin öğretimi.

ASSESSMENT OF SECONDARY SCHOOL TEXTBOOKS PREPARED ON THE BASIS OF TURKISH CURRICULUM (2018) WITH TEACHER'S OPINIONS

Abstract:

The research was carried out in order to determine the positive and negative aspects of the secondary school Turkish textbooks prepared on the basis of the Turkish Course Curriculum which was renewed in 2018 in terms of course preparation, the course handling process, measurement and evaluation, and the suitability of the texts for teaching. The examination of a new situation and the fact that the subject is up to date shows the importance of the research. The research was conducted with case study from qualitative research patterns. The study group consists of 20 Turkish teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education in Ordu Province in spring semester of 2018-2019 academic year. The data of the study were collected by semi-structured interview form. The data obtained through the semi-structured interview form were transferred to the MAXQDA 12 qualitative data analysis program and analyzed using the content analysis technique. Turkish teachers expressed more opinions on the positiveness of the Turkish course books in terms of course preparation, equal to negativeness and positiveness in terms of the course handling process, negativeness in terms of measurement and evaluation, and negativeness in terms of the suitability of the texts for teaching. In this context, to ensure the effectiveness and efficiency of secondary school Turkish textbooks, negativities should be eliminated about course preparation (limited access to information, publisher differences, commitment to a single source, etc.), course handling process (having similar activities, lack of course hours, inaccuracies, limitation of creativity, etc.), measurement and evaluation (lack of questions, incompatibility with the examination system, inadequate diversity of evaluation, etc.), and suitability of the texts for teaching (long texts, unsuitable for the grade level, not being remarkable, lack of diversity of text, etc.).

Keywords: Secondary school Turkish textbook, course preparation, course process, measurement and evaluation, suitability of the texts for teaching.

Giriş

Birey doğumundan itibaren çevresini algılamaya, tanımaya ve ilerleyen zamanlarda hayatını devam ettirebilecek, yaşadığı çevre ile iletişim kurabilecek bilgi ve becerileri kazanmaya başlar. Bu bilgi ve beceriler, genel olarak doğal yolla ya da belli bir sistematığı olan kurumlar aracılığı ile edinilir. Bu süreçlerin tamamı eğitim olarak adlandırılabilir.

Tarihi süreçte eğitim, programlı bir sistem içerisinde günümüze kadar süregelen ve sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde devam etmektedir. Bu sistemli süreç, örgün eğitim olarak adlandırılmıştır. Türkçe Sözlük'te (TDK, 2005) örgün eğitim; *“kişilerin hayata atılmadan, iş ve meslek kollarında çalışmaya başlamadan önce okul veya okul niteliği taşıyan yerlerde, genel ve özel bilgiler bakımından yetişmelerini sağlamak amacıyla belli kanunlara göre düzenlenen eğitim, formal eğitim”* olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan hareketle örgün eğitim, belli bir program doğrultusunda ve yine bu programa uygun olarak belirlenmiş araç ve gereçler yardımıyla öğretmenler tarafından bireye yani öğrenciye hedeflenen bilgi becerilerin aktarıldığı süreç olarak görülebilir. Arslan, Mirici ve Yaman (2001) ise öğretim programını, okullarda ulaşılması gereken amaçları, bunları gerçekleştirecek dersleri ve konuları sıralayan, öğretmene bu işte rehberlik edecek düşünceleri kapsayan kılavuz şeklinde tanımlamıştır.

Günümüz Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018), farklı öğretim yöntem ve tekniklerinden faydalanılarak, bireysel farklılıkları dikkate alarak, aktif öğrenci katılımı sağlanarak (keşfetme, çevreyle ilişkilendirme imkânları), tematik bir şekilde genel olarak öğrencilerin yaşamlarında kullanabilecekleri dört temel dil becerisini (dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma) geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi için ise temel kaynağın ders kitapları olduğu bir gerçektir (Kaya, 2002; Tertemiz vd. 2004).

Ders kitapları, öğretim süreci boyunca öğretim programınca belirlenen amaçları ve bu amaçlara bağlı olarak belirlenmiş kazanımları gerçekleştirmek ve öğrenciyi hedeflenen bilgi ve becerilerle donatmak amacıyla belli bir plan doğrultusunda hazırlanan basılı ve elektronik materyallerdir. Çeçen ve Çiftçi (2007) ise ders kitaplarını *“öğrencinin yaş ve bilgi seviyesine uygun bilimsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleri”* şeklinde tanımlamaktadır. Her ne kadar teknolojik gelişmelere bağlı olarak dijital ortamlar yaygınlaşsa da ders kitapları eğitim-öğretim faaliyetlerini planlı ve programlı bir şekilde sürdürülebilmesi adına geçerliliğini korumaktadır (Özkan, 2010). Ayrıca ders kitapları öğrencilere rehberlik edebilecek, onların her zaman ulaşabilecekleri temel kaynakları sayılmaktadır (Şahin, 1998).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018), her sınıf düzeyinde sekiz tema ile öğretimin yapılması planlanmıştır. *“Erdemler”, “Millî Kültürümüz”* ve *“Millî Mücadele*

ve Atatürk” temaları her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunlu olarak belirlenmiştir. Diğer beş temanın seçimi ise ders kitabı yazarlarına bırakılmıştır. Bu temaların her birinde serbest okuma metni dâhil dört okuma, bir dinleme/izleme metni olmak üzere beş metin kullanılacağı belirlenmiştir.

Türkçe öğretimi açısından ders kitapları ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Türkçe dersleri anlama ve anlatma becerilerini kapsayan bir beceri öğretimi olmasının yanı sıra değerler eğitimi, kültür aktarımı gibi millî ve manevî değerlerin kazandırılmasında da önemli bir işleve sahiptir. Tüm bu beceri ve değerler, Türkçe derslerinde kullanılan metinler aracılığı ile kazandırılmaktadır. Dolayısıyla ders kitapları Türkçe öğretiminin en önemli materyalidir. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2018) kazanımların metinler aracılığı ile öğrenciye verilmesi açıkça şu şekilde belirtilmiştir: *“Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında metinlerden yararlanılır.”*

Bununla birlikte programda ders kitaplarında yer alacak metinlerde edebî ve kültürel değer taşıma, yazar çeşitliliği, nitelikli çeviri, tutarlılık, siyasi görüşlerden uzak olması, çocukların gelişim düzeylerine uygun içerikler olması, eğitsel yönden uygun olmayan ifadelerin kullanılmaması gibi niteliklerin sağlanmasının gerekliliğine 14 madde ile değinilmiştir. Ders kitapları Türkçe öğretiminin temel unsuru olmakla birlikte okuma alışkanlığının kazandırılmasında da önemli bir işleve sahiptir (Sever, 2003).

Ayrıca, yeni programa göre hazırlanan Türkçe ders kitapları, metinlerden önce sunulan sorular ile öğrenciyi derse hazırlama özelliğine, bunun yanı sıra çalışma kitaplarının ayrı verilmeyip bütünleştirilmesi ile ders işleme sürecine, metin sonu soruları, etkinlikler ve tema sonu değerlendirme soruları ile ölçme ve değerlendirmeye katkı sağlama özelliğine sahiptir.

Seviye, amaca uygunluk ve nitelik bakımından zayıf ya da uygun olmayan ders kitapları, kazandırılmak istenen bilgi ve becerilerin aktarımında yetersiz olacağından bu kitapların hazırlanması oldukça titiz bir çalışma sürecini gerektirmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma, 2018 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme, metinlerin öğretime uygunluğu açılarından olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık yönüyle oluşturduğu olumlu ve olumsuz durumları belirlemek.
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının ders işleme süreci yönüyle oluşturduğu olumlu ve olumsuz durumları belirlemek.

3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme yönüyle oluşturduğu olumlu ve olumsuz durumları belirlemek.
4. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğretime uygunluğu yönüyle oluşturduğu olumlu ve olumsuz durumları belirlemek.

Araştırmanın Önemi

Alan yazında önceki Türkçe dersi öğretim programları temelinde hazırlanmış Türkçe ders kitaplarına yönelik çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Aslan ve Doğu, 2016; Ceran, 2015; Durukan, 2011; Epçaçan ve Okçu, 2010; Güfta ve Özçakmak, 2013; Kabadayı, 2010; Kurudayıoğlu ve Karadağ, 2010; Küçükaydın ve İşcan, 2017; İşcan ve Cımbız, 2018; Şahin, 2008, Yıldız ve Şimşek, 2013). Bu araştırma, yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe öğretmenleri tarafından dört temel açıdan değerlendirilmesini kapsamaktadır. Araştırma, yeni ders kitaplarını derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme ile metinlerin öğretime uygunluğu açılarından incelemesi bakımından önemli görülmektedir. Yeni oluşan bir durumun incelenmesi ve konunun güncel olması, araştırmanın önemini artırmaktadır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması (case study) ile yürütülmüştür. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir (Merriam, 2013: 40). Araştırma verilerinin toplanması, düzenlenmesi, çözümlenmesi ve yorumlanmasında özel bir yöntem oluşturur ve bu nedenle bir çözümlenme ve yorumlama sürecini temsil eder (Patton, 2002: 447). Araştırma ile 2018 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı temelinde hazırlanmış ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme ile kitaplarda yer alan metinlerin öğretime uygunluk durumları öğretmen görüşleriyle değerlendirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ordu ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Yarıyılı'nda görev yapan ve çalışmaya gönüllü katılan 20 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde, olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi (Creswell, 2013) kullanılmıştır. Araştırma, Ordu İl Millî Eğitim Müdürlüğünden alınan izin ile yürütülmüştür. Çalışma grubunda, 15 erkek ve 5 kadın öğretmen yer almaktadır. Öğretmenlerin 10'u 3-10 yıl, 7'si 11-20 yıl, 3'ü 20 ve üzeri yıl meslek deneyimine sahiptir. Katılımcıların kodlanması; Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama aracını yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular, 3 alan uzmanı ve 5 Türkçe öğretmenine gösterilmiş ve görüşleri alınarak sorulara son şekli verilmiştir. Ordu ilindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan ve çalışmaya gönüllü katılan Türkçe öğretmenleriyle ön görüşmeler yapıldıktan sonra yarı yapılandırılmış görüşme formu, Türkçe öğretmenlerine verilmiştir. Türkçe öğretmenlerinin görüşleri iki hafta sonra yazılı olarak alınmıştır.

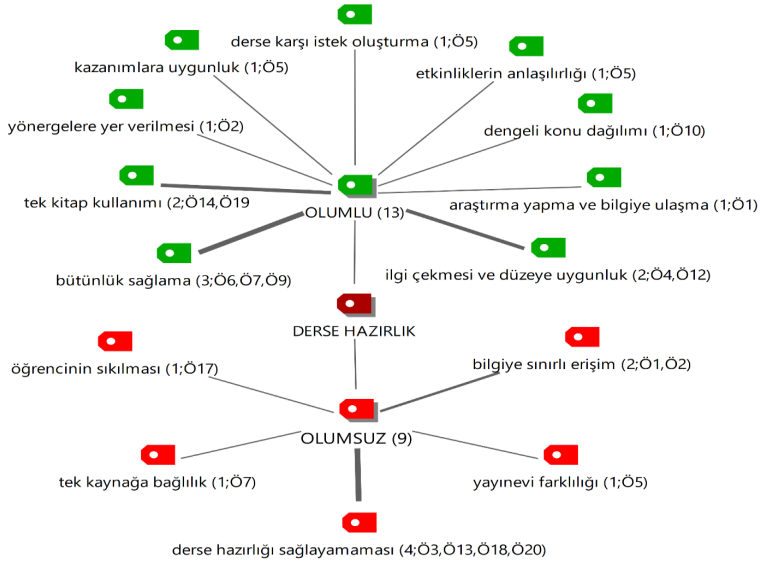
Verilerin Çözümlemesi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla elde edilen veriler, MAXQDA 12 nitel veri analizi programına aktarılmış ve içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde yapılan temel işlem birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayacağı biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259). Araştırmada içerik analizi türlerinden kategorisel analiz kullanılmıştır. Kategorisel analizde önce veriler kodlanmıştır. Kodlar, kelime gruplarını sınıflandırmak ya da gruplandırmak için kullanılan semboller; araştırma sorularıyla ilgili olan kavramlardır (Robson, 2001: 252). Kodlamalar iki alan uzmanı ile yapılmıştır. Ortaya çıkan kodlara ilişkin öğretmen görüşlerinden alıntılar yapılmıştır. Çözümlenen veriler, program aracılığıyla elde edilen görsellerle sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Türk Ders Kitaplarının Derse Hazırlık Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Türkçe öğretmenlerinin derse hazırlığa ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan kod ağacı ve ifadelerinin kod ağacına dağılımı, Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Derse Hazırlığa İlişkin MAX Maps Kod Birlikte Oluşma Modeli

Şekil 1 incelendiğinde; derse hazırlığa ilişkin belirtilen öğretmen görüşlerinin olumlu ve olumsuz görüşler şeklinde ayrıldığı görülmektedir. Olumlu görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: *bütünlük sağlama* (3), *ilgi çekmesi ve düzeye uygunluk* (2), *tek kitap kullanımı* (2), *araştırma yapma ve bilgiye ulaşma* (1), *yönergelere yer verilmesi* (1), *dengeli konu dağılımı* (1), *kazanımlara uygunluk* (1), *etkinliklerin anlaşılabilirliği* (1), *derse karşı istek oluşturma* (1). Türkçe öğretmenleri, derse hazırlık açısından kitapların en fazla bütünlük sağlama yönünden katkısının üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin derse hazırlık temasına ilişkin olumlu görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Ö14: İki farklı kitap yerine tek kitap olmasını daha uygun buluyorum. Öğrencilerin kitaplardan birini unutmamasını önüyor (tek kitap kullanımı).

Ö10: Şimdiye kadar işlenen konularda konu dağılımlarında bir olumsuzluk gözlenmedi. Okuma-anlama-anlatım-dilbilgisi konularının dengeli dağıldığı gözlendi (dengeli konu dağılımı).

Ö6: Yeni ders kitaplarındaki bazı etkinlikler ile kitabın bir bütün olarak ele alınması sağlanmış. Kazandırılması istenen kazanımların etkinliklere sarmal bir şekilde dağıtılması öğrenciyi diri tutuyor (bütünlük sağlama).

Ö5: Öğrencinin derse karşı daha istekli olmasını sağlamaktadır (derse karşı istek oluşturma).

Ö5: Öğrenciyi yormayan daha rahat daha kolay daha anlaşılır etkinlikler bulunmaktadır (etkinliklerin anlaşılabilirliği).

Ö5: Kazanımlara daha uygun hazırlanmış etkinlikler bulunmaktadır (kazanımlara uygunluk).

Ö4: Kitaplar öğrencilerin ilgi alaka ve seviyesine uygun olarak hazırlandığı için çoğunlukla olumludur (ilgi çekmesi ve düzeye uygunluk).

Ö2: Öğrencilerin derse hazırlıklı gelmelerini teşvik edici yönergeler vardır (yönergelere yer verilmesi).

Ö1: Öğrencilere verilen etkinlikler sayesinde araştırma yapmayı, araştırma yapmanın kriterlerini ve ödev hazırlamayı öğretiyor. İnternette ve kütüphaneden bilgiye ulaşmayı öğretiyor (araştırma yapma ve bilgiye ulaşma).

Olumsuz görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: ders hazırlığı sağlayamaması (4), bilgiye sınırlı erişim (2), yayınevi farklılığı (1), tek kaynağa bağlılık (1), öğrencinin sıkılması (1). Türkçe öğretmenleri, kitapların derse hazırlık açısından en fazla ders hazırlığı sağlayamaması yönünden olumsuzluk oluşturduğunun üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin derse hazırlığa ilişkin olumsuz görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Ö17: Öğrencilere sıkıcı geliyor daha sade kaynaklar olabilir (öğrencinin sıkılması).

Ö7: Öğrencilerin sadece bir kitap üzerinde çalışmalarını onlar için yeterli olmayabilir (tek kaynağa bağlılık).

Ö5: Yeni program göre hazırlanmış ders kitaplarının yayınevi farkı olması öğrencilerin bazı konuları hiç görmemelerine neden olabilir. Ve bazı konu sıralarının karışık olmasına neden olmaktadır. Bu da öğrencinin konular arasında bağlantılar kuramamasına neden olmaktadır. Konular arasında kopukluk yaşanmaktadır (yayınevi farklılığı).

Ö3: Konu anlatımı bulunmadığı için öğrencilerin derse hazırlanıp gelmeleri açısından pek yararlı olduğunu düşünmüyorum (derse hazırlığı sağlayamaması).

Ö18: Kitapta klasik olarak tabir edeceğimiz hazırlık kısımları var. Öğrencileri pek de araştırmaya sevk etmiyor. Daha dikkatlice hazırlanmalı (derse hazırlığı sağlayamaması).

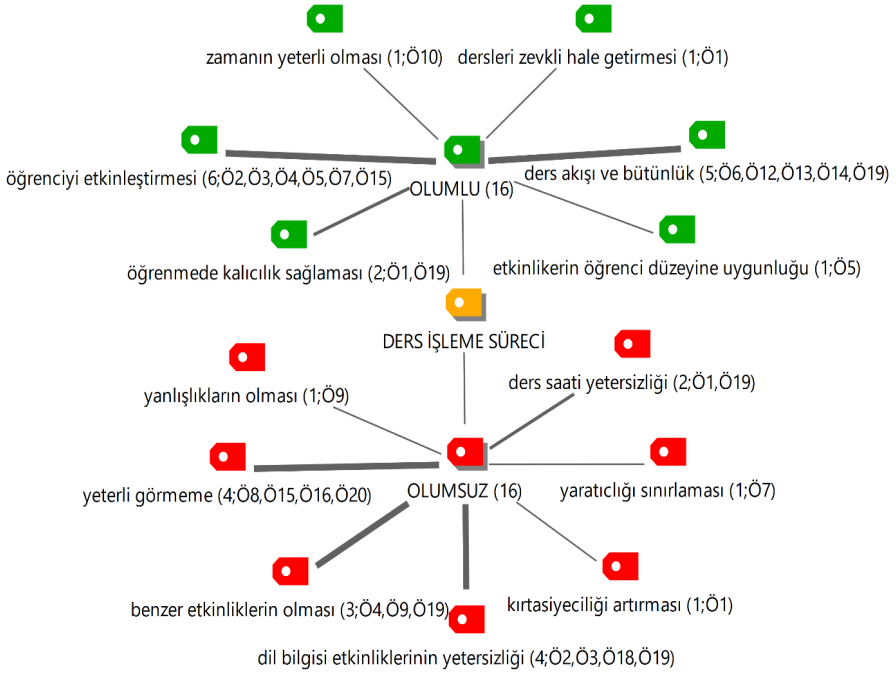
Ö1: Öğrencilerin tamamı aynı imkânlarla sahip olmadığından bilgiye erişimde sıkıntı yaşanmaktadır (bilgiye sınırlı erişim).

Olumlu ve olumsuz görüşlerden ortaya çıkan kodlara bakıldığında; olumlu görüşlerde 9 kod 13 ifade, olumsuz görüşlerde 5 kod 9 ifade bulunduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenleri, derse hazırlığa ilişkin olumlulukların üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Türkçe Ders Kitaplarının Ders İşleme Süreci Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Türkçe öğretmenlerinin ders işleme sürecine ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan kod ağacı ve ifadelerinin kod ağacına dağılımı, Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Ders İşleme Sürecine İlişkin MAX Maps Kod Birlikte Oluşma Modeli

Şekil 2 incelendiğinde; ders işleme sürecine ilişkin belirtilen öğretmen görüşlerinin olumlu ve olumsuz görüşler şeklinde ayrıldığı görülmektedir. Olumlu görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: *öğrenciyi etkinleştirmesi* (6), *ders akışı ve bütünlük* (5), *öğrenmede kalıcılık sağlaması* (2), *etkinliklerin öğrenci düzeyine uygunluğu* (1), *zamanın yeterli olması* (1), *derslerin zevkli hale gelmesi* (1). Türkçe öğretmenleri, kitapların ders işleme süreci açısından en fazla öğrenciyi etkinleştirmesi, ders akışı ve bütünlük sağlaması yönlerinden katkısının üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin ders işleme sürecine ilişkin olumlu görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Ö10: Hazırlanan konu etkinlikleri, verilen süreye uygun olarak işlenebiliyor. Konularla ilgili tekrar yapmaya zaman kalıyor (Zamanın yeterli olması).

Ö14: *Metin ve etkinliklerin arka arkaya olması çocukların metinle etkinlikler arasında bağlantı kurmasını arttırmaktadır (ders akışı ve bütünlük).*

Ö6: *Metnin ve etkinliklerinin bir arada olması bütünsel bir bakış açısı sağlıyor. Bu da ders akışını verimli kılıyor (ders akışı ve bütünlük).*

Ö5: *Kazanımlar için verilen etkinliklerin öğrencinin seviyesine uygun olması öğrencilerin derste herhangi bir zorluk yaşamamasını engeller. Bu da herhangi bir olumsuzluk yaşanmamasını sağlar (etkinliklerin öğrenci düzeyine uygunluğu).*

Ö4: *Özellikle çalışma kitapları gerek dil bilgisi gerekse anlama dayalı etkinliklerle öğrencilerin sürekli aktif olmasını sağlamaktadır (öğrenciyi etkinleştirilmesi).*

Ö2: *Ders kitaplarının öğrencileri aktif kılmak açısından güzel hazırlandığını söyleyebiliriz (öğrenciyi etkinleştirilmesi).*

Ö7: *Öğrencinin ders esnasında daha aktif olmasını sağlar (öğrenciyi etkinleştirilmesi).*

Ö1: *Oyun oynayarak öğrendiği için derslerin daha zevkli hâle gelmesi (dersleri zevkli hale getirmesi).*

Ö1: *Bilgiye kendisi ulaştığı için bilginin daha kalıcı olması (öğrenmede kalıcılık sağlaması).*

Olumsuz görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: *dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği (4), yeterli görmeme (4), benzer etkinliklerin olması (3), ders saati yetersizliği (2), yanlışlıkların olması (1), yaratıcılığı sınırlaması (1), kırtasiyeciliği artırması (1). Türkçe öğretmenleri, kitapların ders işleme süreci açısından en fazla dil bilgisi etkinliklerinin yeterli olmaması, genel olarak yeterli görülmemesi ve kitaplarda benzer etkinliklerin olması yönlerinden olumsuzluk oluşturduğunun üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin ders işleme sürecine ilişkin olumsuz görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.*

Ö9: *Ders kitaplarındaki en rahatsız edici durum bilgi yanlışlıkları olsa gerek. Örneğin hecelerin yanlış ayrıldığı, noktalama işaretlerinin yanlış kullanıldığı bir ders kitabının öğrenme sürecine olumlu katkıda bulunması beklenemez (yanlışlıkların olması).*

Ö8: *Ders kitaplarını, öğretim programının hedefleriyle kıyasladığımızda kitapların yetersiz olduğunu görmekteyiz. Bu durum amaçlanan kazanımların yeterince verilememesine neden olmaktadır (yeterli görmeme).*

Ö16: *Bazı etkinlikler yetersiz örnek barındırıyor, devamlı kaynak kitaplara başvurmak zorunda kalıyoruz (yeterli görmeme).*

Ö7: *Öğrencinin derste istediği gibi fikir üretmemesi (yaratıcılığı sınırlaması).*

Ö4: *Etkinliklerin farklılık konusunda ise eksiklikleri vardır. Her metne ait benzer etkinliklerin olması öğrencileri sıkıyor (benzer etkinliklerin olması).*

Ö2: Metinlerde verilen etkinliklerin dil bilgisi çalışmaları açısından yetersiz olduğunu düşünüyorum (dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği).

Ö19: Dil bilgisi etkinliklerinin çok fazla yer almaması dersi kısıtlamakta (dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği)

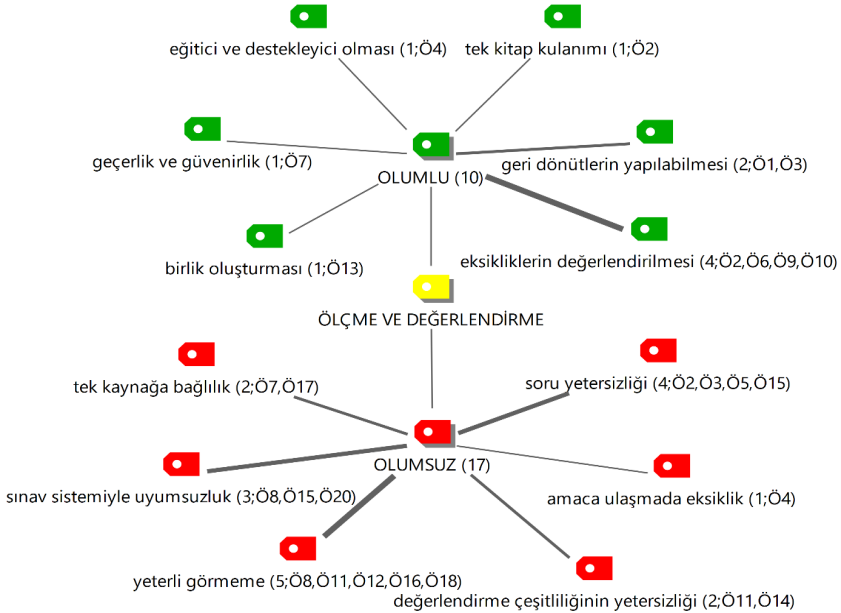
Ö1: Bazı etkinlikler kırtasiyeciliği artırıyor (kırtasiyeciliği artırması).

Ö1: Ders saatlerinin verilen etkinlikler için kısıtlı kaldığı görülüyor (ders saati yetersizliği)

Olumlu ve olumsuz görüşlerden ortaya çıkan kodlara bakıldığında; olumlu görüşlerde 6 kod 16 ifade, olumsuz görüşlerde 7 kod 16 ifade bulunduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenleri, ders işleme sürecine ilişkin olumlu ve olumsuzlukların üzerinde eşit düzeyde görüş belirtmişlerdir.

Türkçe Ders Kitaplarının Ölçme ve Değerlendirme Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan kod ağacı ve ifadelerinin kod ağacına dağılımı, Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin MAX Maps Kod Birlikte Oluşma Modeli

Şekil 3 incelendiğinde; ölçme ve değerlendirmeye ilişkin belirtilen öğretmen görüşlerinin olumlu ve olumsuz görüşler şeklinde ayrıldığı görülmektedir. Olumlu görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: *eksikliklerin değerlendirilmesi (4), geri dönütlerin yapılabilmesi (2), tek kitap kullanımı (1), eğitici ve destekleyici olması (1), geçerlik ve güvenilirlik (1), birlik oluşturması (1)*. Türkçe öğretmenleri, kitapların ölçme ve değerlendirme açısından en fazla eksikliklerin değerlendirilmesi yönünden katkısının üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olumlu görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Ö13: *Sınıflar arasında da birliktelik sağlandığı için olumludur (birlik oluşturması).*

Ö7: *Değerlendirme daha geçerli olur (geçerlik ve güvenilirlik).*

Ö4: *Öğrencilerin ölçme değerlendirme çalışmalarında eğitici destekleyici nitelik taşıması açısından önemli (eğitici ve destekleyici olması).*

Ö2: *Aynı zamanda çalışma kitaplarının kaldırılıp oradaki etkinliklerin ders kitabında metinlerin hemen ardından verilmesinin isabetli bir karar olduğunu düşünmekteyim (tek kitap kullanımı).*

Ö2: *Kitaplardaki tema sonu değerlendirmelerinin öğrencilerdeki öğrenme eksikliklerini tespit etmede yardımcı olduğunu düşünüyorum (eksikliklerin değerlendirilmesi).*

Ö6: *Bol etkinlik ve tema sonu değerlendirmelerinin bulunması durum tespiti anlamında oldukça yararlı (eksikliklerin değerlendirilmesi).*

Ö1: *Geri dönütler yoluyla ölçme ve değerlendirme açısından öğrencilerin durumlarını daha net görebilme imkânı sağlıyor (geri dönütlerin yapılabilmesi).*

Olumsuz görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: *yeterli görmeme (5), soru yetersizliği (4), sınav sistemiyle uyumsuzluk (3), değerlendirme çeşitliliğinin yetersizliği (2), tek kaynağa bağlılık (2), amaca ulaşmada eksiklik (1)*. Türkçe öğretmenleri, ölçme ve değerlendirme açısından kitapların genel olarak yeterli görülmemesi, soru yetersizliği ve sınav sistemiyle uyumsuzluk yönlerinden olumsuzluk oluşturduğunun üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olumsuz görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Ö14: *Ölçme ve değerlendirme bölümlerini uygun bulmakla birlikte öğrencilerin üst düzey becerilerini ölçebilecek etkinliklerin artmasını bekliyorum (değerlendirme çeşitliliğinin yetersizliği).*

Ö8: *Mevcut sınav sistemine uygun olmadığı için sürekli farklı kaynaklar arayışına girmemize neden olmaktadır (sınav sistemiyle uyumsuzluk).*

Ö16: Kitapların ölçme değerlendirme yer alan testler öğrenci başarısını ölçmede yetersiz. Farklı kaynaklardan hazırladığımız testlerle bu durumu iyileştirmeye çalışıyoruz (yeterli görmeme).

Ö8: Ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme bakımından oldukça yetersiz olduğunu düşünüyorum. Hedeflerden uzak ve sayıca yetersizdir. Nitelik ve nicelik bakımından yetersiz olduğu için öğretmenler ve öğrenciler alternatif kaynak kitap arayışına girmektedir (yeterli görmeme).

Ö7: Sadece bir kitap üzerinden değerlendirmek yetersiz olur (tek kaynağa bağlılık).

Ö4: Ölçme ve değerlendirmenin amacına uygun olarak yapılması açısından eksik buluyorum (amaca ulaşmada eksiklik).

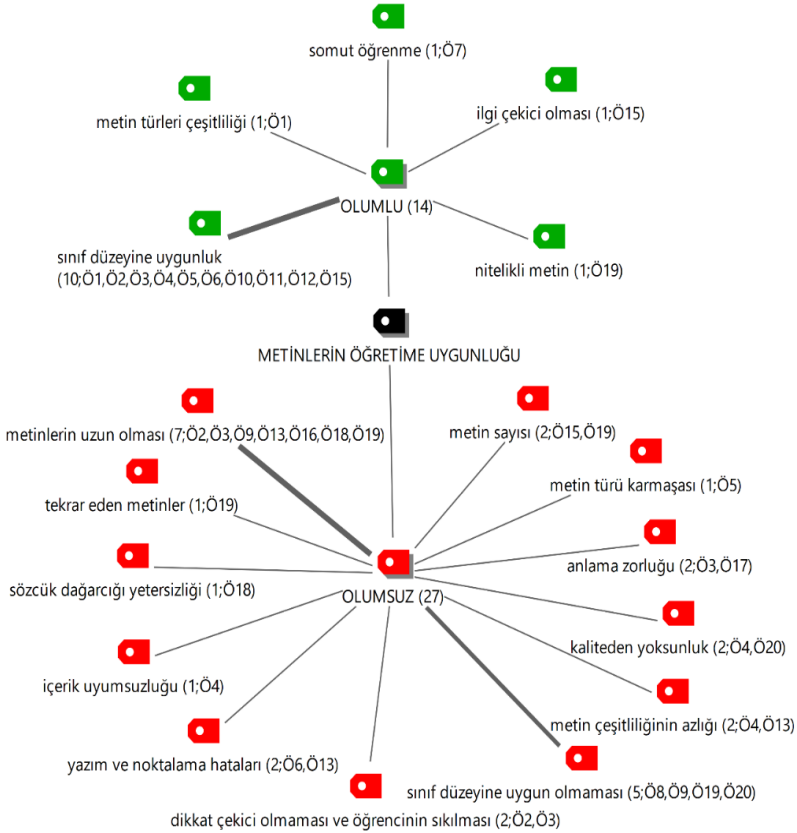
Ö5: Kitapta verilen ölçme değerlendirmenin yetersiz ve az olması (soru yetersizliği).

Ö2: Olumsuz yönü ise soruların yetersiz olmasıdır (soru yetersizliği).

Olumlu ve olumsuz görüşlerden ortaya çıkan kodlara bakıldığında; olumlu görüşlerde 6 kod 10 ifade, olumsuz görüşlerde 6 kod 17 ifade bulunduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenleri, ölçme ve değerlendirmeye ilişkin olumsuzlukların üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Türkçe Ders Kitaplarının Metinlerin Öğretime Uygunluğu Açısından Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Türkçe öğretmenlerinin metinlerin öğretime uygunluğuna ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan kod ağacı ve ifadelerinin kod ağacına dağılımı, Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. Metinlerin Öğretime Uygunluğuna İlişkin MAX Maps Kod Birlikte Oluşma Modeli

Şekil 4 incelendiğinde; metinlerinin öğretime uygunluğuna ilişkin belirtilen öğretmen görüşlerinin olumlu ve olumsuz görüşler şeklinde ayrıldığı görülmektedir. Olumlu görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: sınıf düzeyine uygunluk (10), nitelikli metin (1), ilgi çekici olması (1), metin türleri çeşitliliği (1), somut öğrenme (1). Türkçe öğretmenleri, en fazla metinlerin sınıf düzeyine uygun olduğunun üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin metinlerin öğretime uygunluğuna ilişkin olumlu görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.

Ö19: Bazı parçaların iyi nitelikte olması olumlu (nitelikli metin).

Ö15: Öğrencilerin ilgisini çeken metin bulunması (ilgi çekici olması).

Ö7: *Metinlerin sınıf düzeyine uygunluğu öğrencinin okuduklarını daha rahat somutlaştırmasını sağlıyor (somut öğrenme).*

Ö1: *Farklı türlerde metinlerin olması, öğrencilerin bu metin türleri hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır (metin türleri çeşitliliği).*

Ö5: *Metinler sınıf düzeyine uygun verilmektedir. Bilgilendirici ve hikâye edici metinlerin daha özenle ve daha dikkatle seçildiği görülmektedir (sınıf düzeyine uygunluk).*

Ö3: *Önceki kitaplarla karşılaştırsak metinlerin öğrenci düzeylerine uygun olduğunu düşünüyorum (sınıf düzeyine uygunluk).*

Ö1: *Metinlerin sınıf düzeylerine uygun olduğu görülmektedir (sınıf düzeyine uygunluk).*

Olumsuz görüşlere ilişkin ortaya çıkan kodlar ve bu kodların sıklığı şu şekildedir: *metinlerin uzun olması (7), sınıf düzeyine uygun olmaması (5), dikkat çekici olmaması ve öğrencilerin sıkılması (2), metin çeşitliliğinin azlığı (2), yazım ve noktalama hataları (1), kaliteden yoksunluk (2), anlama zorluğu (2), metin sayısı (2), metin türü karmaşası (1), içerik uyumsuzluğu (1), sözcük dağarcığı yetersizliği (1), tekrar eden metinler (1). Türkçe öğretmenleri, metinlerin sınıf düzeyine uygunluğu açısından en fazla metinlerin uzun olması ve sınıf düzeyine uygun olmaması yönlerinden olumsuzluk oluşturduğunun üzerinde durmuşlardır. Türkçe öğretmenlerinin metinlerin öğretime uygunluğuna ilişkin olumsuz görüş örnekleri aşağıda sunulmuştur.*

Ö2: *Ancak bazı metinler ise uzun ve öğrencilerin anlama düzeylerinin üstünde (metinlerin uzun olması).*

Ö9: *Bazı okuma ve dinleme metinlerinin çok uzun olması dersi kesinlikle çok olumsuz etkilemektedir (metinlerin uzun olması).*

Ö16: *5. sınıf metinleri sınıf düzeyine göre biraz uzun. Daha kısa ve olay içerikli metinler yer almalı (metinlerin uzun olması).*

Ö19: *Aynı parçaların her sınıf seviyesinde olması, sürekli aynı parçaların tekrarlanması (tekrar eden metinler).*

Ö18: *Ayrıca sözcük dağarcığı bakımından kısır bir kitap (sözcük dağarcığı yetersizliği).*

Ö19: *Kitaplarda fazla sayıda parça olması (metin sayısı).*

Ö8: *Çoğunlukla seçilen metinler hem sınıf seviyesine uygun değil hem de edebi estetikten uzaktır. Bu durum öğrencilerin derste sıkılmasına ve metinleri yeterince anlamamasına neden olmaktadır (sınıf düzeyine uygun olmaması).*

Ö9: Bazı metinlerde kullanılan kavramlar da çocukların seviyelerine uygun olmayabilmektedir (sınıf düzeyine uygun olmaması).

Ö6: Ama bazı metinlerde yapılan yazım hataları metin düzeyinin önüne geçebiliyor (yazım ve noktalama hataları).

Ö5: Ayrıca metin türü konusunda karmaşaların önüne geçilmelidir. Hangi türlerin verileceği ve verilecek türlerin dışında metin koyulmaması konusunda özen gösterilmesi gerekmektedir (metin türü karmaşası).

Ö4: Bazı metinlerin içeriği öğrencinin ilgi alaka ve seviyesine uygun değil (içerik uyumsuzluğu).

Ö13: Dört beş sayfa süren metinler olmamalı, şiir ve tiyatroya da üçer dörder örnek metin konmalı (metin çeşitliliğinin azlığı).

Ö4: Türkçe ders kitaplarındaki en büyük eksik ise metinlerin gerekli kaliteden yoksun olması (kaliteden yoksunluk).

Ö3: Bazı metinleri ise anlama da zorluk çektiklerini düşünüyorum (anlama zorluğu).

Ö2: Daha ilgi çekici metinler öğrencilerin dikkatini metinler üzerine yoğunlaştırılabilir (dikkat çekici olmaması ve öğrencinin sıkılması).

Olumlu ve olumsuz görüşlerden ortaya çıkan kodlara bakıldığında; olumlu görüşlerde 5 kod 14 ifade, olumsuz görüşlerde 12 kod 27 ifade bulunduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenleri, metinlerin öğretime uygunluğu açısından olumsuzlukların üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin kategorilere ve bu kategorilerin kodlarına dağılımları, Şekil 5'te gösterilmiştir.

Kod Sistemi	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Ö8	Ö9	Ö10	Ö11	Ö12	Ö13	Ö14	Ö15	Ö16	Ö17	Ö18	Ö19	Ö20	TOPLAM	
▼ METİNLERİN ÖĞRETİME UYGUNLUĞU																						0
▼ OLUMSUZ																						0
• metinlerin uzun olması			■	■					■							■		■	■			7
• tekrar eden metinler																			■	■		1
• sözcük dağılımı yetersizliği																			■			1
• metin sayısı																■				■	■	2
• sınıf düzeyine uygun olmaması									■	■										■	■	4
• yazım ve noktalama hataları																						2
• metin türü karmaşası																						1
• içerik uyumsuzluğu					■																	1
• metin çeşitliliğinin azlığı					■																	1
• kaliteden yoksunluk					■																■	2
• anlama zorluğu					■																	2
• dikkat çekici olmaması ve öğrencinin sıkılması			■	■																		2
▼ OLUMLU																						0
• nitelikli metin																					■	1
• ilgi çekici olması																						1
• somut öğrenme																						1
• metin türleri çeşitliliği			■																			1
• sınıf düzeyine uygunluk		■	■	■	■	■																10
▼ ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME																						0
▼ OLUMSUZ																						0
• değerlendirme çeşitliliğinin yetersizliği																						2
• sınav sistemiyle uyumsuzluk																						3
• yeterli görmeme																						5
• tek kaynağa bağımlık																						2
• amaca ulaşmada eksiklik																						1
• soru yetersizliği			■	■																		4
▼ OLUMLU																						0
• birik oluşturmaya																						1
• geçerlik ve güvenilirlik																						1
• eğitici ve destekleyici olması																						1
• tek kitap kullanımı																						1
• eksikliklerin değerlendirilmesi																						4
• geri dönütlerin yapılabilirliği																						2
▼ DERS İŞLEMİ SÜRECİ																						0
▼ OLUMSUZ																						0
• yanlışlıkların olması																						1
• yeterli görmeme																						4
• yararı olduğu sınırlanması																						1
• benzer etkinliklerin olması																						3
• dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği																						4
• kartasyecliliği artması																						1
• ders saati yetersizliği																						2
▼ OLUMLU																						0
• zamanın yeterli olması																						1
• ders akışı ve bütünlük																						5
• etniklerin öğrenci düzeyine uygunluğu																						1
• öğrenciyi etnikleştirmesi																						6
• dersleri zevkli hale getirmesi																						1
• öğrenmede kalıcılık sağlanması																						2
▼ DERSİNE HAZIRLIK																						0
▼ OLUMSUZ																						0
• öğrencinin sıkılması																						1
• tek kaynağa bağımlık																						1
• yayınevi farklılığı																						1
• derse hazırlığı sağlayamaması																						4
• bilgiye sınırlı erişim																						2
▼ OLUMLU																						0
• tek kitap kullanımı																						2
• dengeli konu dağılımı																						1
• bütünlük sağlama																						3
• derse karşı istek oluşturma																						1
• etkinliklerin anlaşılabilirliği																						1
• kazanımlara uygunluk																						1
• ilgi çekmesi ve düzeyine uygunluk																						2
• yönergelere yer verilmesi																						1
• araştırma yapma ve bilgiye ulaşma																						1
Σ TOPLAM																						122

Şekil 5. Öğretmen Görüşlerinin Kategori ve Kodlara Dağılımları

Tartışma, Sonuç ve Öneri

Araştırma, 2018 yılında yenilenen Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme ile metinlerin öğretime uygunluğu açılarından olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Alan yazında önceki Türkçe dersi öğretim programları temelinde hazırlanmış Türkçe ders kitaplarına yönelik çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Aslan ve Doğu, 2016; Durukan, 2011; Epçaçan ve Okçu, 2010; Güfta ve Özçakmak, 2013; Kabadayı, 2010; Kurudayıoğlu ve Karadağ, 2010). Bizim araştırmamız, yeni Türkçe Dersi Öğretim Programı (2018) temelinde hazırlanan ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe eğitimi ve öğretiminin uygulayıcısı Türkçe öğretmenleri tarafından dört temel açıdan değerlendirilmesini kapsamaktadır. Araştırma; güncel bir durumu derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme ile metinlerin öğretime uygunluğu açılarından incelemesi bakımından önemli görülmektedir. Önceki Türkçe dersi öğretim programları temelinde hazırlanmış Türkçe Ders Kitapları üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında, bizim çalışmamızın kapsamının yapılan araştırmalardan farklı olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda Türkçe ders kitaplarına yönelik yapılmış araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

Aslan ve Doğu (2016), ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarındaki metinlere ilişkin görüşleri konulu çalışmasında, öğrencilerin Türkçe ders kitaplarındaki metinleri genel olarak beğenmediği ve en çok beğenilen metinlerin bile az sayıda öğrenci tarafından beğenildiği sonucuna ulaşmışlardır. Durukan (2011), Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi konulu çalışmasında, öğrencilerin olumlu yönde görüş belirttikleri; ders kitaplarındaki metinleri uzunluk, cümlelerin anlaşılabilirliği, görsellerle/resimlerle uyumluluğu, etkinliklerle desteklenebilirliği açılarından olumlu buldukları sonucuna ulaşmıştır. Epçaçan ve Okçu (2010), ilköğretim Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşleriyle değerlendirilmesi konulu çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitaplarının yeterliliği ve öğretim programıyla uygunluğu konusunda “kararsızım” düzeyinde kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Güfta ve Özçakmak (2013) ilköğretim 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki yazma etkinliklerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi konulu çalışmasında, 6. sınıf düzeyindeki bazı yazma etkinliklerinin öğretmenler tarafından yüksek düzeyde “uygun” bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kabadayı (2010), ilköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitapları ile ilgili görüşleri konulu çalışmasında, “Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı” ve “Öğretmen Kılavuz Kitabı” adı altında rehberlik yapan materyallerin etkin ve olumlu bir uygulama olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kurudayıoğlu ve Karadağ (2010), ortak kelime hazinesi kazandırmada ilköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının durumu konulu araştırmalarında, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yüksek yaygınlık ve sıklıkta kullandıkları kelimeler ile Türkçe ders kitaplarındaki metinler arasında büyük bir

uyumsuzluk olduğu ve öğrenciler arasında belli bir yaygınlığa sahip kelimelerin yaklaşık yarısının ders kitaplarında hiç yer almadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Türkçe öğretmenlerinin ortaokul Türkçe ders kitapları kullanımının derse hazırlık, ders işleme süreci, ölçme ve değerlendirme ile metinlerin öğretime uygunluğu açılarından ortaya çıkardığı olumlu ve olumsuz durumlara ilişkin görüşlerinden ortaya çıkan sonuçlar, aşağıda sunulmuştur.

Türkçe öğretmenleri, ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık açısından öğretmenlere en fazla *bütünlük oluşturması* yönünden yararlı olduğunu ancak kitapların *ders hazırlığı sağlayamaması* yönünden olumsuzluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Türkçe öğretmenleri, kitapların derse hazırlık açısından olumlulukların üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenleri, ortaokul Türkçe ders kitaplarının ders işleme süreci açısından öğretmenlere en fazla *öğrenciyi etkinleştirmesi, ders akışı ve bütünlük* yönlerinden katkılarının olduğunu ancak kitapların *dil bilgisi etkinliklerinin yetersizliği, genel olarak yeterli görülmemesi ve benzer etkinliklerin olması* yönleriyle olumsuzluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Türkçe öğretmenleri, kitapların ders işleme süreci açısından olumlu ve olumsuzluk yönlerine ilişkin eşit düzeyde görüş belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenleri, ortaokul Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından öğretmenlere en fazla *eksikliklerin değerlendirilmesi* yönünden katkısının olduğunu ancak kitapların genel olarak *yeterli görülmemesi, soru yetersizliği ve sınav sistemiyle uyumsuz olması* yönlerinden olumsuzluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Türkçe öğretmenleri, kitapların ölçme ve değerlendirme açısından olumsuzlukların üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Türkçe öğretmenleri, ortaokul Türkçe ders kitaplarının metinlerin öğretime uygunluğu açısından en fazla *sınıf düzeyine uygun olması* yönünden katkısının olduğunu ancak *metinlerin uzun olması* yönünden olumsuzluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Türkçe öğretmenleri, kitaplarda yer alan metinlerin öğretime uygunluğu açısından olumsuzlukların üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Bu sonuçlara genel olarak bakıldığında, Türkçe öğretmenleri; ortaokul Türkçe ders kitaplarının derse hazırlık açısından olumlu, ders işleme süreci açısından eşit düzeyde olumlu ve olumsuz, ölçme ve değerlendirme açısından olumsuz, metinlerin öğretimi uygunluğu açısından olumsuz yönlerinin üzerinde daha fazla görüş belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretmene ve öğrenciyeye daha iyi bir ders hazırlığı sağlayabilmesi için derse hazırlığa ilişkin olumsuzluklar (ders hazırlığı sağlayamaması, bilgiye sınırlı erişim, yayınevi farklılığı, tek kaynağa bağlılık vb.) giderilmelidir.

2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının öğretmene ve öğrenciye daha verimli ve etkili bir ders işleme süreci sağlayabilmesi için ders işleme sürecine ilişkin olumsuzluklar (benzer etkinliklerin olması, ders saati yetersizliği, yanlışlıkların olması, yaratıcılığı sınırlaması, kırtasiyeciliği artırması vb.) giderilmelidir.

3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan ölçme ve değerlendirme bölümlerinin daha nitelikli ölçme ve değerlendirme sağlayabilmesi için ölçme ve değerlendirme ilişkin olumsuzluklar (soru yetersizliği, sınav sistemiyle uyumsuzluk, değerlendirme çeşitliliğinin yetersizliği vb.) giderilmelidir.

4. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin öğretime daha uygun duruma getirilmesi için metinlere ilişkin ortaya çıkan olumsuzluklar (metinlerin uzun olması, sınıf düzeyine uygun olmaması, dikkat çekici olmaması ve öğrencilerin sıkılması, metin çeşitliliğinin azlığı vb.) giderilmelidir.

Kaynakça

- ARSLAN, Mehmet M., MİRİCİ, İsmail. H. ve YAMAN, Metin (2001). **Millî Eğitimin Yasal Dayanağı Mevzuat – I**, Anıttepe Yayıncılık, Ankara.
- ASLAN, Canan ve DOĞU, Yılmaz (2016). “Öğrencilerin Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlere İlişkin Görüşleri”, Akademik Araştırmalar Dergisi, S. 67, ss. 1-30.
- CERAN, Dilek (2015). “Türkçe Öğretmeni Adaylarının Türkçe Ders Kitaplarına İlişkin Metaforları”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 8, S. 3, ss. 121-140.
- CRESWELL, John W. (2013). **Research Design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Methods Approaches**, Sage, New York.
- DURUKAN, Erhan (2011). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 24, S. 1, ss. 209-216.
- EPÇAÇAN, Cevdet ve OKÇU, Veysel (2010). “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi”, Millî Eğitim, S. 187, ss. 39-51.
- GÜFTA, Hüseyin ve ÖZÇAKMAK, Hüseyin (2013). “İlköğretim 6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Yazma Etkinliklerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 10, S. 21, ss. 125-144.
- İŞCAN, Adem ve CİMBİZ, Ahmet T. (2018). “Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 1, ss. 250-272.
- KABADAYI, Halil İbrahim (2010). “İlköğretim 5. Sınıf Öğretmenlerinin Türkçe Ders Kitapları Hakkındaki Görüşleri”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 3, S. 2, ss. 42-50.
- KAYA, Zeki (2002). **Uzaktan Eğitim**, Pegem A. Yayıncılık, Ankara.

- Kurudayıoğlu, Mehmet ve Karadağ, Özay (2010). "Ortak kelime hazinesi kazandırmada ilköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının durumu", Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, ss. 335-343.
- KÜÇÜKAYDIN, Menşure A. ve İŞCAN, Adem (2017). "İlköğretim 3. sınıf Türkçe ders kitapları ve öğretmen kılavuz kitabının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluk düzeyi", Ana Dili Eğitimi Dergisi, C. 5, S. 1, ss. 1-13.
- MEB (2018). **Türkçe Dersi Öğretim Programı**, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MERRIAM, Sharan B. (2013). **Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber**, (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- ÖZKAN, Recep (2010). "Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C. 7, S. 1, ss. 1124-1141.
- PATTON, Michael Quinn (2002). **Qualitative Research & Evaluation Methods**, (3.Ed.), Sage, Hershey, PA.
- ROBSON, Coin (2001). **Real World Research**, Blackwell Publishers, Oxford.
- SEVER, Sedat (2003). **Çocuk ve Edebiyat**, Kök Yayıncılık, Ankara.
- ŞAHİN, Ayfer (2008). "İlköğretim birinci sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi", Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 3, ss. 133-146.
- ŞAHİN, Tülay (1998). "Amerika'da ilkokul 5. sınıflarda okutulan ana dili ders kitabının değerlendirilmesi", Dünyada ve Türkiye'de anadili eğitimi. Sempozyum Bildirileri, Ankara Üniv. Tömer Yayınları, Ankara.
- TDK (2005). **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TERTEMİZ, Neşe, ERCAN, Leyla ve KAYABASI, Yücel (2004). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. (Ed. L. Küçükahmet). **Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu**, Nobel Yayınevi, Ankara (ss.34-66).
- YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2013). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, (9. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YILDIZ, Cemal ve ŞİMŞEK, Nil D. (2013). "Evaluation of a textual exercise in the 6th grade Turkish course workbook in terms of textuality", Procedia-Social and Behavioral Sciences, S. 70, ss. 222-230.